కథానిక

జీతంరోజు

—శ్రీ అందే మల్లిఖార్జునరావు

'జీతంరోజు వందుగరోజు' అని కొండ తనడం ఎన్నాడు -

'జీతంరోజు మీ పొదుపురోజు!' అని కొన్ని గవర్నమెంటు ఐస్సులమీద కూడా రాసి వుండడం తను చూచినట్టు గుర్తు -

తనకూ పొదుపుచేసి సొమ్ము కూడబెట్టాలని వుంది. శతవిధాల ప్రయత్నిస్తున్నాడు. కానీ, చేతగానడంలేదు వచ్చేజీతం తిండి ఖర్చులకే దాదాపు యింతేం పొదుపుచేస్తాడు? ఏం సంపాదించగలుగుతాడు?

ఆరోజు ఆదివారం. నెలపురోజు గనుక కాసీగా కాఫీతాగి ఈజీఛైర్‌లో కూర్చొని ఈ విషయం గురించే ఆలోచిస్తున్నాడు మాధవరావు.

జీతం కనీసం నూటయాభై రూపాయలైనా వుంటే కొంత పొదుపు చేసుకోవచ్చు అని వించింది కానీ, వెంటనే ధరలు గుర్తుకొచ్చి అయితే మాత్రం లాభమేమిటి? యిలా రోజురోజుకీ పెరిగిపోతున్న ధరలతో ఎంత జీతమయితే మాత్రం ఏం పోటీచేయగలుగుతుంది? పొదుపు మాట దేవుడెరుగు అప్పులు లేకుండా సంసారం గడుపుకోగలిగితే పొదుపుచేసినంత ఫలం అనుకున్నాడు మాధవరావు

ఆఫీసులో రెండుమూడు వందలకు మించి జీతాలు తీసుకునే వాళ్ళుకూడా వున్నారు కానీ అతని జీతం వందకంటే తక్కువే?

తను కిర్రుక్కుడువనే కీలుగుర్రం (దొక్కుపైకిలు) ఎక్కి ఆఫీసుకు పోతుంటే వాళ్ళు మోటారు సైకిళ్ళమీద పోతూ దర్పువ్వుడు దిండిస్తుంటాడు తనవైపుచూచి. ఆ నవ్వులో ఒక విధమయిన అహంకారం కనిపించి అతన్ని బాధిస్తుంది అయినా వాళ్ళచిరునవ్వుకు ప్రతిగా తనూ ఒక చిరునవ్వు వివిరేస్తాడు కానీ అది పోతన్న పిలిచిలా కళాంతీ లేకుండా వుండేమో అనిపిస్తుంది తనకు.

వేనూ అలావుండాలి. ప్రమోషన్లమీద ప్రమోషన్లువస్తూ హోదాపెరిగి, ఆ దాయం పెరిగితే. . . మోటారు సైకిలేమిటి ... చిన్న టాస్సీ కొనిపారేసి, వాళ్ళమీద నవాబుగా చిరునవ్వులు విసిరిపారెయ్యాలి! అని కలలుకంటూ వుంటాడు మిఠాయికొట్టుదగ్గర నిలబడి లొట్టలువేసే పైపాలలేని లోభిలా ప్రియుడిలా.

వాళ్ళు మంచి మంచి కిర్కుక్కడ్డులు వేస్తారు తనకు అన్నీ చిరిగిన వడ్డులే! ఒక వేళ చిరగని కిర్కుక్కయినా . వాళ్ళ ప్రక్కన నిలబడినప్పుడు కిరెంబడీన ప్రక్కనే అముదందీపం పెట్టినట్టు కనిపిస్తూ హీనంగా తోస్తుంది. అలాంటి బట్టలు తనూ కట్టాలి అనుకునేవాడు కానీ ఎలా? అనేదే ప్రశ్న

"ఆ బట్టగడం ఎంత వుంటుందో?

"అ: ! పదిరూపాయలు "

"బాబోయ్" అని మనసులో అనుకొని 'దాలాబాగుంది,' అనే వాడుపైకి 'రెండున్నర గజం . మొత్తం యిరువై అయిదు కుట్టు కూలి రెండు యిరవై ఏడు,' అని మనసులోనే గుణించుకొని 'జీతంలో నాలుగోవంతు దాటుతుంటే దద్దాం అ: ! ఎందుకులెద్దూ ఎలావుంటే పోదు ' అని మనసు సమాధాన పరుచుకునేవాడు, కానీ మనసు ఏకతూనే వుండేది.

జీతం తీసుకున్నరోజు . ఒక వడ్డు కూడాచ్చులే ఇప్పట్నుంచీ ఎందుకూ గొడవ అతని ఆలోచనలు యింకా కొనసాగి పోతూనే వున్నాయి.

అసలు మా అనిత వటి దుదారా మనిషి కాకపోతే యింత అర్చెందు కిపుకు ది. వున్న దొక చిన్న కుర్రాడు. ఆఫీసుగా రత్నాయలా బత్తాయలు చెక్కర కేళీలు కొనాలనడు ఏవో రెండు వందరూ విళ్ళలు పడేస్తే వాడే అడుక్కుతాడు. వాడ్ని అడిందటానికి జీతాన అక్కరేదు.

ఆఫీసుగా రత్నాయికంటే మా అబ్బాయి చాలా బాగుంటాడు వాళ్ళబ్బాయి ఎంతమేకప్ చేసే మాత్రం మాదాకి తిండి ..., అడ్రస్సు ఆ మేకప్పు వుంటేనా . ఎంత బాగుంటాడో !

వాళ్ళబ్బాయికి నలభై అయిదు రూపాయలు పెట్టి చిన్న పైకిలు కొన్నాడాయన అప్పుడు మాధవరావును కూడా వెట రిమకవెళ్ళాడు మాధవరావు కొయ్యగుర్రాన్నొకదాన్ని బేరం చేశాడు. వద్దనిమిది రూపాయలో - ఎంతో చెప్పాడు. 'అలాంటి గుర్రాన్ని కొంటే బాగుంటుంది' అనుకున్నాడు. ఎద్దేనిమిది రూపాయలు క్రూరానికి అడుకోడానికి ఏమీలేవు యీ నెల్లో ఎలాగయినా అది కొనాలి అంత మాత్రం మిగిల్చలేమా ? ఈ మాట మా ఆవిడకు చెప్పి యీనెలంతా జాగ్రత్తగా వాడమని చెప్పాలి అలాగే . యి కొక నెలలో వడ్డు . వస్తే ఉన్న వడ్డులన్నీ చిరిగిపోతున్నాయి." తనలో గొణుక్కున్నాడు మాధవరావు

విరగబడి నవ్వింది రాధ అతను ఊహా ప్రపంచంలో మునిగి లెక్కలు వేసుకు ఊతల ఊపడం చేతులు ఊపడ చూస్తూ మొప్పటిముంచీ నవ్వు ఆపుకుంటూవు ది. రాధ మాధవరావు కలవరింతలు వినేసరికి ఆమెకు నవ్వు ఆగలేదు మాధవరావు కళ్ళు విప్పి రాధవైపు ప్రశ్నార్థకంగా చూచాడు

"ఏమిటి ఆలోచిస్తున్నాడు!" నవ్వుతూనే అడిగింది. రాధ.

ఏమీలేదు, బాబుగాడికో గుర్రాన్ని కొందామని."

"గుర్రాల్లేకపోతే మరేంబాధలేదు నియ్యం పోనుకునే డబ్బు ఒకటి తెండి ఆ చెక్కపెట్టె ఎడుకలు కొరికి బెజ్జాలు పెట్టేశాయి "

"అ: అన్నాడు మాధవరావు, మత్తు విడిపోయినట్లే అయింది.

"అ: అంటారేమిటి ఎన్ని సార్లు చెప్పాను యింట్లో ఒకదాని కొకటి లేదు బాబుగాడి గుర్రాన్ని గురించి తీరిగా ఆలోచిస్తున్నాడు పాపం పండుగ దగర కొస్తూవుంది. మీకు, నాకు బాబుగాడికి అందరికీ బట్టలు కావాలి. బోలెడు అవుతుంది. అదిచూచుకోండి.

రోజుకి రాగానే చెప్పింది రాధ

' ఈ నెలకేగా యిన్వాల్సింది "

"అదే ఆడిగాడు."

'జీతం యింకా రాలేదని చెప్పలేకపోయావ్ ' కోపంగా అన్నాడు మాధవరావు

"చెప్పానులె డి.

"జీతంరాగానే వట్టికెళ్ళి యిస్తానేవున్నా గా అయినా ప్రతిసారీ వచ్చిందా? వచ్చిందా అని వ దసారు తియగుతాదెందుకు?'

తొందరగా వ నూరు చేసుకోపోతానని వాళ్ళ రాధ' మాధవరావు ఏదో గొణుక్కున్నాడు

అన్నం వడ్డించింది రాధ భోజనం దగ్గర కూర్చున్నాడు తాను మనసులో ఆలోచనలు కలవర పెడుతున్నాయి మౌనంగా భోజనం ముగిందాడు

అతని ఆలోచనలన్నీ ఎట్లుండి రాధోడి జీతం గురించే! రాధ ఏదో అడిగింది. తల ఊపడంతోనే సమాధానం చెప్పాడు తాను నెలాఖరుకల్లా అతనికి పరిస్థితి మామూలైపోతూవుంది

ఏం చేస్తాడు? . డబుపుకున్నాడు అదరిలాగా నెల మొదటిరోజు అతనికు నాలుగిడీగా ఎనిచేస్తాడు దురా చెయ్యడు యి లేనేం అతను జీతం అక్కడ తి ప అయ్యలకే దాలదు: పెళ్ళ కుపుకోలు!!

దారినపోతూవుంటే ఆ ఎమ్మెస్ చీరలు ఎన్నో కనబడుతూ వుంటాయి అలా టి చీరల్ల ఒకటైనా రాధకు కొనాలని ఉత్సాహపడతాడు కానీ అతని ఆశలు అడియాసలై తానాసించిన అన దు గగనకుసుమమై పోతూవుంది ఏదో తీరని అసంతృప్తి అవేదన అతన్ని అపేస్తూంటుంది

ఆలోచిస్తూ చీకటిలోనే అటూ యి టూ తిరుగుతున్నాడు మాధవరావు లోపలను ముగించి వరండాలోకొచ్చి రాధ వండయి ట్లో పామానుడు పర్దుకు టూవుంది. హాలులో పిల్లాడు నిద్రపోతున్నాడు.

. . .

జీతం తీసుకొని సాయంకాలం ఆఫీసు నుండి బయటపడ్డాడు మాధవరావు . ఏ చెయ్యాలి? ... ఏంకొనాలి. .ఏం .మానాలి? అతని మనసు కుతకుత లాడుకూవు ది.

ముందు పెన్నుకొనాలని నిశ్చయించుకొని ప్యాన్సీషాపులోనికి దారితీశాడు మంచి పెన్ను రు 30, 40 రూపాయలు పోతే అవుపై డెభై రూపాయలకో నియ్యం. పాడు, పెరుగు, బొగుడు .యినాలి సంసారం గడపడం మాటలా !

'మళ్ళీ వస్తానులెండి అని తల్లగా బయటపడ్డాడు

ఎన్నో అందమయిన కిర్కుచీరలు కిర్కుక్కడ్డులు చిరునవ్వులతో తనను వెక్కిరిస్తూ పోతున్నాయి తల వంచుకొని పోతున్నాడు మాధవరావు కీలు గుర్రంమీద

కొయ్యగుర్రం .మనుగు .గాజులు అన్నీ గుర్తుకొస్తున్నాయి నియ్యం. కిరాణాకొట్టు ముందు యొంతవుకుంది మనసులోనే లెక్కలు వేసుకు టూ గుమ్మందగ్గరే కీలు గుడ్డాన్నిదిగి చేతిగుడ్డతో చెమటలు తుడుచుకొని మెల్లగా లోపలికి వచ్చాడు మాధవరావు

పైకిలు శబ్దం విని రాధ గబగబా బయటికొచ్చింది. అతనికి కాసిని మంచినీళ్ళు యిచ్చింది. ఉన్నంతలో తక్కువా అలంకరించుకున్నది. 'త్వరగా వస్తారో రారో" అనుకుంటున్నాను అన్నది.

అతను కిన్నారుకుండానే అమె వేపు చూస్తున్నాడు ఆ సమయంలో అన్ని సమస్యలూ అతనికి దూరంగా తప్పుకున్నాయ్ తాత్కాలికంగా 'ఏమిటి కథ' అన్నాడు నవ్వుతూ

"ఈనెల్లో తప్పకుండా సినిమాకు తీసుపెళ్తానన్నారు గదా! మర్చిపోయారా?"

మాధవరావుకు మాట రాలేదు ఎన్నాళ్ళనుంచో మరో నెలలో, మరో నెలలో అంటూ దాటవేస్తున్నాడు ఇక వాయిదా వేయడానికి నోరురాలేదు

"జీతం వచ్చిందా?"

'ఆ:!" అన్నాడు ప్రయత్నించి,

"త్వరగా స్నానం చేసిరండి మీకు నల్ల ప్యాంటు తెలచొక్కా తీస్తాను, అ వం చే యికిస్త కదా ?' హుషారుగా అనేసిందిరాధ

ఊ:" అన్నాడు సీరసంగా, కుండుగుడ్డలు తీసికొని వంపుదగ్గరికి వెళా

'జీతంరోజు వందుగ రోజుకాదు పొదుపు రోజు అ రక చే కాదు జీతం రోజు మరీ ఉద్దురోజు' స్నానం చేస్తూ గొణుక్కున్నాడు మాధవరావు

స్వీకారం

నవోదయ ప్రచురణలు

త్యాగం ఫలం (నవల)	రు 2.00
రచయిత: శ్రీ ముద శెట్టి హనుమంతరావు	
బ్రతుకు తీరు (నవల)	రు 2.00
రచయిత: శ్రీ కొడవటిగంటి కుటుంబరావు	
వేలుపుకై (కథలు)	రు 2.50
రచయిత: శ్రీ సి. రామచంద్రరావు	
అనుమానం (నాటిక)	రు 1.00
రచయిత: శ్రీ గుప్తుపెట్టి వెంకటేశ్వరరావు	
ఎన్నుచేపు:	రు 1.00
రచయిత: శ్రీ సోమంచి యజ్ఞశాస్త్రి	

పైపుస్తకాలన్నిటికీ: నవోదయ ఎజెన్సీస్ విజయవాడ - 2

* * *

వ్రకి చిన నరక రేఖలు (నవల) రు 3.00
రచయిత శ్రీ కె ఆర్ కె మోహన్
సుమిపురాలు (కథాసంకలనం) రు 3.00
సంకలన: శ్రీ కె ఆర్ కె మోహన్
ప్రతులకు. శ్రీముఖ ఎన్ కేవన్స్,
పోర్టురోడ్, మచిలీపట్నం—1.

* * *

మనము, మనదేహస్థితి

(ప్రకృతవాస్తవ శరీర దత్తకాండ)
రచయిత డాక్టరు గాలి బాలసుందరరావు
—: ప్రతులకు :—
ఆంధ్రప్రదేశ్ బుక్ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్,
రామ్నగర్ రోడ్, సికింద్రాబాద్.

* * *

జనసంఘ స్మరణిక

మన విదేశాంగ విధాన
ఒకే జాతీయాభిప్రాయమేలా ?
భారతమాత అంటే ?
ఏకాత్మ మానవతావాదం,
జనసంఘ ఆర్థిక విధానం.
ప్రతులకు శ్రీ జి ఎల్ నరసింహారావు
అడ్వొకేట్
గోపాలరెడ్డి రోడ్డు విజయవాడ-2.

* * *

డ్రామా అండ్ థియేటర్

(ఇంగ్లీషు)
ఎడిటర్: డాక్టర్ ఎ. రుద్రేశ్వరం
వెల: 75 పై
ప్రతులకు శ్రీ శకుంతలా డ్రామా అకాడమీ
2/2 కచేరీరోడ్, మద్రాసు - 4

బ్రతగ్గలను

శ్రీ ఎం. కె. సుగమ్‌బాబు

అమృతం పోస్తానని ఆశపెట్టలేనుగాని, దప్పికలో
మంచినీరు త్రాగించగలననే విశ్వాసంగలవాణ్ని నేను;
ఏదో బ్రతుకుతున్నామనే వారితో యేకీభవించలేను గాని,
'మనం బ్రతకాలి అనేవారలతో చేయిచేయి కలుపగలను;
నెలరోజుల కో రోజున తప్పక 'ఆమీరు'ను నేను
పేదరికంతో సహకరించి కుంటుతూ నడవలేను;
ఆశయాలు గలవాడను ఆశలు చావని వాడను
అందలమెక్కినవారల అడుగులొత్తుదిగలడను;;
నలుపు తెలుపు ఎరుపు
యేరంగైతే నాకేమి? . వర్ణాతీతుడను;
రాతిని నీతితో లేదో
రాతిని రాతితోనే పగులమోద వెరవను,
పట్టుపగలు పదుగురిలో వ్యక్తిత్వం చంపుకొని
జీవచ్ఛవమై మరల మరోజన్మ యెత్తలేను, మనలేను
మనుజుల మధ్యలో పశుత్వాన్ని గాయలేను
యే యెండ కా గొడుగును పట్టి పట్టి నడవలేను -
బిక్క ఇచ్చి సాగలే
నీటిని అమృతమనుకొని, విషంత్రాగి చావలేను!;
విలువలు తెగనమ్ముకోను,
నెత్తినెగురు జెండాకే జై కొట్టి పాడలేను;—
మానవతా రాజ్యంలో కష్టేలమ్మి బ్రతగ్గలను;
అందుకే—
అమృతం పోస్తానని ఆశపెట్టలేనుగాని, దప్పికలో
మంచి నీరు త్రాగించగలననే విశ్వాసం గలవాణ్ని నేను;;

శిథిలాలలో దాగివున్న ఖిల్లా నిర్మాణనైపుణ్యం

హైదరాబాదునుండి గోలుకొండ బయలుదేరినదే తడవుగా ప్రేక్షకుని హృదయంలో ఒకరకమైన ఉద్వేగం జనిస్తుంది మూసీనది ఒడ్డునుంచే దూరాన కానవస్తున్న గోల్కొండకేలా మన మనసులనుఆకర్షిస్తుంది

చారిత్రకమైన గాథలతో చరిదయ మున్న వారికి దుర్గము - దాని నిర్మాణముల గురించి చిత్రించదలచే కళాకారుల వూహలకు ఒక రకమైన ఆశ అలముకుంటుంది ఆ దుకు కారణ హైదరాబాదు నగర విశిష్టతకూ భద్రాదల క్షేత్ర నిర్మాతయిన రామదాసుకూ ఈకిల్లాకు గల అవినాభావ సంబంధం

మనం ఈ నాడు ప్రవేశిస్తున్నది 'ఫతే దర్వాజా' అనే ముఖద్వారం. పొలగచ్చు రిగువులో ఈనాటికీ నిలచివున్నవి రెండు స్థలాలు ఒకటి ఫతే దర్వాజా రెండవది కొండ కొనన్న బారాదరి.

(చారిత్రక కథల విషయాలను ఏమీ చర్చి దటం లేదు త్రస్తుత మనకు గోదరించే భిన్నాంశ పూర్వాపరాలను మాత్రం వర్ణిస్తున్నాను. —ర")

వృత్తి విద్య

ఫతే దర్వాజాలో ప్రవేశించడానికి, కిల్లాను చూసేందుకు ద్వారాలే జీవనం సాగించే 'గైడ్స్' మనకు కనబడతారు అద్భుత కిలాస్థాను ఒక షో కేసులో అమర్చబడి వుంటుంది అదటనుండి వారి వర్ణన వివరణ ప్రారంభిస్తుంది. అందులో వారు చెప్పిన కొన్ని మాత్రం యదార్థం మొత్తంగా వారు కిల్లా పరిచయం చేయటానికి వేదుకున్న దారి త్రక పరిశీలన - విద్య - వృత్తికి మాత్రమే పరిమితి మయింది వారు. వారికి కొంతకాలం ముందున్న వారిపల్ల తెలుసుకున్న విషయాలను బోధిస్తారు

కొండ పైన నిర్మి తదంపలన రాళ్ళతో లేగచుట్టోను, కట్టబడిన భవనాలు ఇచ్చే ఎతి ధ్వనులను అధారం చేసుకొని, ఫతేదర్వాజాలో తప్పటు కొడితే కొండ చివరి బారాదరి లోకి వినిపిస్తుందని, బారాదరిపైన వున్న 'రోషన్ దలు తానుంచి పూర్వకాల లోని కావలి వాడు కేకవేసి, 5 మైళ్ళ ఇదరవు నైశబ్దం గల ప్రాకారాన్ని చూస్తూ 'ఏహాన్ హుషార్' కావించేవాడిని చెబుతారు. ఈ విషయం సహజ ప్రేక్షకుల్ని ఆకర్షిస్తున్నది

వీరు చూపే విధి రామదాసు భైదు రాణీ మహలు-రాజా మహలు-రాణీ అమె చెలికత్తెలతో ఊయల లూగే ఉద్యానవనం-ఫతే దర్వాజా, మిదనున్న గవాక్ష-వీటన్నిటి గురించి విచిత్రంగా చెబుతు టారు

కాని వాస్తవ ఎవయాలు చేసు అని చెప్పక తప్పదు ఫతే దర్వాజా పై నున్న గవాక్షం యిద్దనుయులో నూనె పోయ దానికి వుపయోగించినా అది పైన వున్న ప్రదాన ద్వార పాలకుడు. దిగువనున్న వారికో మాట్లాడటానికి వుపయోగించేది బారాదరీ అనబడే రాజమహలుమిదవున్న 'రోషన్ దలు' ఎక్కి మాటిపనట్టయితే కనుచూపుమేరకు అన్ని ప్రాంతాలు తక్కువగా కనుపిస్తూ మాసాలాలం కలుగజేస్తాయి.

తూర్పు ముఖంగా కట్టడాలు

ఆ కిల్లాలోని ప్రతికట్టడం గూడా తూర్పు ముఖంగా వుండటం గమనార్హం రాజమరియు నవశించే భవనాలు మాత్రం ఉత్తర దక్షిణ ముఖాలో వున్నాయి. (రాజమహలు - రాణీ మహలు అటాడు) మొత్తం ప్రాకారానికి తూర్పున మధ్యభాగంలో 'ఫతేదర్వాజా'వుంది ఇది ప్రధాన త్రైయత్రత్రి మార్గమే తెరువబడేవుంది ఈ విషయం పరిశీలనదిగానే కనబడుతూంది అవరణలో ఉత్తరభాగంలో కబర్‌స్థాన్‌వున్నది. ఇందులో రాజవేలల - రాజమూరుల గోరీలు వదుగాలువున్నవి. రాజభవనాల వెనుక బారాదరీ నుండి కనబడే విధంగా 'న్యాయస్థానం' తూర్పు ముఖంగా నిర్మించబడివుంది న్యాయస్థానికి కుడివేయి పైపున కొరడాదెబ్బల శిక్ష విధించే దొడ్డి ఉన్నది ఎడమచేతివైపున పైదీలదొడ్డి ఉన్నది. పైదీల దొడ్డిలో శిలిపైనవి భవనా లున్నవి. ఆ దొడ్డిలో నాలుగు అందులా వున్న కావలి గాండ్ల బుజబలాన్నాయి బుజబలుకు ప్రక్కగా దొడ్డిలో ఉత్తర భాగాన కొండపైకి నేరుగా దోవ వున్నది. మధ్యలో నేరుగా బారాదరీ నుంచి త్వరితంగా చేరుటకు వేరే ప్రత్యేకమైన రాళ్ళమెట్లు వున్నాయి ఈ దోవ చేరుకున్న రెండు భవనాలను రామదాసు పైదుబూ చెబుతు టారు కాని ఆ విషయం సరిగా తోడదు.

కిల్లారోగల బాటలు

ముఖద్వారం నుంచి కుడిచేయి పైపూ పోయేది రాజబాట మొదటలో దాని ప్రక్కగా చిన్నతోట దావదుకు కనబడుతాయి దానితరువాత అంబర్‌ఖానా అనే కోనేరు(చిన్నచెరువు) కనబడుతుంది మరికొంత పైకి వెళ్ళిన తరువాత న్యాయస్థానం నుంచి వచ్చే పైదీల దొడ్డిలోనిదాటు, రాజభవనాలనుంచి వచ్చేబాట ఎడమవేపుగా వున్న మసీదువద్దకు చేరుతాయి అదటకు కోట కావలాదారుడు నడిచే రహస్య మార్గంకూడా చేరుతుంది.

ఆ రాజబాట పూర్తిగా బారాదరీ ముందుకు వెళ్ళగానే పైదీల దొడ్డిలోంచి వచ్చే ఒక దారి కలుస్తుంది బారాదరీ రెండవ అంతస్తులో పట్టిమంగా ఒక రహస్యమార్గం (పైనికులమార్గం) కలుస్తుంది.

రోషన్ దలుత్రాసుండిమాస్తే కోటచుట్టూ ప్రతియొక్క పెద్ద గోడప్రక్కన ఒక గొంది వరలె నిర్మించబడిన కావలదారుడు తిరిగే వాస్య మార్గాలు కనబడుతాయి ముఖద్వారనుంచి పైనిక కార్యాలయమైన పెద్ద భవనానికి వచ్చేదాట, దాని ప్రక్కనుంచి దక్షిణంగా పోయేదాట అదట మూడు భవనాలమధ్య పైదానంలోగల సభావేదిక (-నోద కార్యక్రమాలకు ఉపయోగపడేది) నలువైపుల ప్రేక్షకులుండుటకు వీలుగా నిర్మించబడివుంది. దానికి కొంచెం పైగా చేతలు పెంచు కొలను ఈ మైదానానికి మూడు వైపుల భవనాలు (లోపలు వున్నాయి తూర్పున దిగువగా పేరొక ప్రాంగణంవుంది అందువల్ల ఈ భవనాలలో ఒకటి పైనిక కార్యాలయంగాను, ఒకటి రాజప్రతినిధుల, మంత్రుల కార్యాలయంగాను పేరొకటి తహసీలు కార్యాలయంగాను భావించ వలసివుంది, వెనుకవైపున నివాస భవనాలు వున్నవి.

న్యాయస్థానం - జైళ్ళు

ముఖ్యంగా న్యాయస్థానం గలభాగం దురమ్ము కనేవదాన్నిచరిత్రార్థంచేస్తోంది తహసీలు కార్యాలయంగా పూహించుకోదగిన భవనంలోంచి దీనికి దారివుంది ఈ మార్గంలో ఒకచోట గోడలో ఒక గ్రామను బిగించివుంది అది ఆ ద్వారానికి తలుపు ఏర్పాటుచేసిన భాగమైవుండవచ్చు మొత్తంగా ఆ కాలంలో భవనాలకు తలుపులు వాడకం లేనట్లే అనిపిస్తుంది ఆ భవనంలో అనేకం చిన్న చిన్న దాబులు కనుపిస్తాయి న్యాయస్థానపుదొడ్డిలోకి ప్రవేశించగానే ఎడమగా కొండపైన బారాదరీ, అకాశం

మైత్రేయ

భైదు భాషాలనిది కావలివాళ్ళు బురుజులు తప్ప ఏమీ కనుపించవు మూడువైపుల మూడంతస్తుల భవనపు ఎత్తున గోడలు నాల్గో వైపున కొండతప్ప మరేమీ కనబడదు. దీనిని బట్టి గోల్కొండ భైదులు ఎంత భయంకరమైనవో వూహించవచ్చు. ఆకాలంలో ఎంతటి వీరుడుకయినా ఆ ప్రదేశంలో కాలు పెట్టగానే గుండెలు జారిపోయి వుండవచ్చు ఈ దొడ్డిలో ఒక శిలా స్తంభం - దాని ప్రక్కనే పరిశీలిస్తే వున్న వేరొక శిలా స్తంభం వున్నాయి వీటి ఉపయోగం కొరడా దెబ్బల శిక్ష అనుభవించే వారి కోసం అనేది విదితమే ఇక న్యాయస్థానానికి రెండవ వైపున్న దీలదొడ్డి లందలో అనేకం గదులు-బురుజులు. ఒకదాని నుండి మరొక దానికి బారాదరీవరకు అందులుగా బురుజుల వరుస

ఈ అవరణలోంచి పైకి చేరగానే ఒక త్రోవ బారాదరీకి, వేరొక త్రోవ మసీదుకు. మసీదు త్రోవలోనున్నది. ఒక భవనం, దానిని రామదాసు జైలు అని అంటారు. కాని వాస్తవానికి అది జైలు కాదు కారణం ఏవిధమైన కావలా లక్షణం లేదు బహిరంగ స్థలంగా వుంది. అందులో అనేకం చేవతల బొమ్మలు గోడలో చెక్కివున్నాయి నవగ్రహాల చిత్రాలు హనుమంతుని చిత్రాలు, ఒక స్త్రీ చిత్రం - వినాయకుడు-పద్మం వున్నవి స్త్రీ శిల్పం సీతాదేవి అంటారు కాని కాదు ఆ అలయ గర్భం మధ్యలో పద్మం - ఎడమ వైపు గణపతి, కుడి వైపు శక్తి-ఇవి మాత్రం మొదట గుర్తించాలి ఎదురుగా అర్ధచంద్రాకార ద్వారం - కాలక్రమంగా కూలిపోనున్నందున దానిని పూర్తిగా మూసివేశారు ఆ భవనం మూడుఅంతరాలుగా వున్నది మొత్తంగావీకకాలంలో రెండువందల మంది నిలచి దైవప్రార్థన చేసుకోవచ్చు. దాని చేరువనే మసీదుక్రింద ఒక భవనం.

పురికొయ్య

ఈ భవనానిది విచిత్రమైన - సందిగ్ధస్థితి - ఇదికూడా రామదాసు జైలు అంటారు కాని దానిముందు ఒక ఆర్చ్ విసిగల రాయి నడి వుంది దానిగుండా ఏమున్నదో సరిగా ఎవరూ చెప్పలేరు గైడ్సున్నూతంపై నికులకు అదట తుపాకిముందును చూచి యిచ్చేవారనిచెబుతారు దరిదాపులో ఎక్కడా మండు నిల్వచేసే భవనాలు లేవు అందువల్ల అది సరికాదు ఎందుచేతనంటే అది కఠినమైన శిక్షలు విధించే భవనంగా గోచరిస్తుంది కాని, కోటనిర్మాణంలోను నిందితుల శిక్షలలోను రాజాలు విధించే శిక్షేదన పురి ఎక్కడ జరిగేదీ అనే విషయం ఆలోచిస్తే ఆ కిల్లా నిర్మాణాన్నిబట్టి ఈరెండు భవనాలు ఆలోచించవలసి వుంటుంది ఈ భవనంలో ఒక తాగాదివంటి కొయ్య, దాని మధ్య భాగం తాడు వొసికి వలనగాడి పడివున్నందున అది పురికొయ్య అని అనుమానించవలసివస్తున్నది అదట నుండి, రహస్యమార్గం—భైదు భాషాలోకి దారిపుడడాన్నిబట్టి అది పురితీసే స్థలం నే భావించవచ్చు ఎదుచేతనంటే ఒక నేరస్తునికి మరణశిక్ష విధింపబడి ఆ శే, నేరానికి తగినట్లు పాశీగా చేయబడి - దానికి కారణమైన పాత్రధారులు తగినట్లు ఎక్కడ ప్రచార హ్యాకరా విధానమదడి-తరువాత న్యాయమూర్తి కూడా అ రికి విధించే మరణశిక్షను తనచేతి భవనుతోనే చెప్పి చెట్లు చెప్పకు అవారంగనుక అతన్ని పురితీయడం కూడా భగవతుని సన్నిధిలోనే జరుగుతే దరటంలో మహాహంలేదు పురివేసే ముందు ఆ అర్హస్థితిలోకు భగవతుడు ప్రార్థిస్తాడు పురివేసే కసాయివాడు కూడా తనను ఈ వృత్తికై భగవతుడు చూచి మీరకు పంపాడనే లక్ష్యంతో నిష్కర్షుడుబుత్తి వృత్తి ధర్మంగా పనివారి ప్రాణాలు తీయగల్గుతాడు అదుచేత వారికి కూడా అనను చిందు. తన వాస్తవగాథను చెప్పింది. ఇంపురూ వివాహానికి నిశ్చయించుకొన్నారు

మురహరికి తల్లిపోయిన నాటినుండి తాపిస్తాడు మేనమామ పెంచాడు. అయన కూతురు జ్యోతి, జ్యోతి మురహరిని ప్రేమించింది. కాని ఎన్నడూ దానిని వ్యక్తీకరించడానికి అవకాశం కలలేదు దానికిరోదు తాపశీల్లాడు భార్య మురహరిపై గల చిన్నచూపుతో అడుకు అవరోధం కల్గింది మురహరి జయలక్ష్మిని ప్రేమించాడు. తెలుసుకొన్న తర్వాత భగ్నహృదయుడై జ్యోతి కూడా మృత్యువు వాత పడుతుంది

ఇదీ క్లుప్తంగా 'ఎడమామ్రాల' గాథ.

ఆంధ్ర పచిత్ర వార పత్రిక వడిసిన పోటీలో ద్వితీయ బహుమతిపొంది దానిలో ధారావాహికగా మెచ్చదిన తన నవలా రచయిత శ్రీ బోడపాటి హరికిషన్.

'కృతజ్ఞత రూపంలో వ్రాసిన పీఠికలో

> ఎండమూవులు
> రచయిత శ్రీ బోడపాటి హరికిషన్
> వెల: రు. 4.50
> ప్రతులకు: విశాలాంధ్రప్రచురణాలయం
> విజయవాడ - 4.

ఈ నవలాధ్యేయాన్ని గూర్చి రచయిత ఇలా చెప్పారు:

'ఈ నాటి పాశ్చాత్యజీవనములో మంచితత్వాలకు నిత్యజీవితంలోపాటించే దూరాదర్శవహారాలకూ ఉన్నత సంప్రదాయాలకు వ్యక్తిచెప్పి సర్వమానవ సౌభ్రాతృత్వంతో వుండగలిగి సాధ్యమనని ఆశించి తమ జీవితాలను ఆదర్శమైన మలుపుకు తిప్పుకొనేందుకు ప్రయత్నించే ఆదర్శమూర్తులు కొందరైనా వుంటారని చెప్పడమే .."

ఈ ధ్యేయాన్ని ఈ నవలలో ఎంత వరకు రచయిత సాధించారో చూచాం

ఈ నవలలోని ఇతి వృత్తంలో కుటుంబ పెద్ద గోపాలశాస్త్రి, కొడుకులు కృష్ణమూర్తి, జానకిరాం, ఇద్దర్నీ చెరో కన్నుగా భావించి అల్లారుముద్దుగా పెంచాడు

తనచుట్టుకు తాను మందకావ్యాలను చెప్పుకుని వేదవేదాంగాలను మననంచేసుకుని అష్టాదశ పురాణాలను అవగాహన చేసుకొన్నా కొడుకు విద్యకోసం పాట్లు పడుపుకున్నంతవరకూ ఇంగ్లీషు చదువులు చెప్పించి ఉన్నత స్థాయిలోని ఉద్యోగాలు చేయించాలని అభిలాష పడ్డాడు

కాని పెద్దకొడుకు సికందరీగేట్ ప్రెయింగ్ దాటలేదు. పైగా స్వాతి అనే హరిజన కన్యను పెండ్లిచేసుకొన్నాడు.

గోపాలశాస్త్రి తన రెండు కళ్ళల్లో ఒక కన్ను పోయినదు కొన్నాడు.

రెండోకొడుకు జానకిరాం ప్రతిక్లాసులోనూ పస్టు మార్కుతెచ్చుకొంటూ స్కూలుఫైనల్‌లో యూనివర్శిటీలో ప్రథమస్థానే మార్కులు తెచ్చుకొన్నాడు తర్వాత అనుక్రమంలో ప్రథమ శ్రేణిలో ఉత్తీర్ణ దయాయి ఈ కొడుకు బి ఎ. యస్. ఆఫీసరు కావాలని ఆశపడాడు

కాని ఆయన ఆశలుఆడియాసలయ్యాయి విద్య సంపాదనకు కాదంటాడు జానకిరాం ఉద్యోగం చేయకపోతే పొట్ట గడవదాఅనిప్రశ్నిస్తాడు ఉద్యోగంకోసమే తనను చదివించారా అని తండ్రిని రెట్టిస్తాడు. ఉద్యోగం చేయకపోతే తన కింద్రో సాంసలేదా అని అమ్మను ప్రశ్నిస్తాడు. హఠాత్తుగా మరణిస్తాడు గోపాలశాస్త్రి

గోపాలశాస్త్రి భార్య ప్రభావతమ్మ, "వర్ణ సంకర వివాహం చేసుకొన్నా, మనతో సంబంధ దారవ్యాలు తెచ్చుకొన్నా వాడు నా కొడుకు కాకపోడు...బాబిమీద్ధ, తనిపెంచిన మమకారం దూరం కాదు దాన్ని ఎప్పటికీ తీసివేయలేను అని కృష్ణమూర్తిని గురించి నరిపెట్టుకొంటుంది. కాని కృష్ణమూర్తి కట్టుకొన్న భార్య స్వాతి అమెదృష్టిలో "భాగ్యాన్యురాలు" "అప్రాచ్యురాలు ఎంతచేసినా(న్)కోడలు కాదు. ఈ జన్మలో కోడలుగా ఎన్నడూ స్వీకరించలేను .పదిన టూ అ సందమురాలిని అకారానికెత్తుతున్నవన్నమాట ఇకనుంచి ఎన్నడూ దాని సంగతి నాతో చెప్పొద్దు" అని చిన్నకొడుకు జానకిరాంపై ఉవ్వెత్తున లేచే స్వరావం గలది

గోపాలశాస్త్రి రెండవ కొడుకు శ్రీ లక్ష్మీ. చిన్నప్పుడే భర్త దనిపోయిన దున ఇంటే నట్టుకు ఉంటున్నది.

'శ్రీ లక్ష్మీ కనుకుట్టిన నవతన ఆదర్శ పరురాలు. ఆచార వ్యవహారాలకు ఏ మాత్రం అన్యాయం జరిగిన ఆమె మనసు అరాదపడుతుంది నవతన సంప్రదాయ ఆదారాలను పాటి డడంలో శ్రీ లక్ష